

Ortografia

UAB Idiomes

Servei de Llengües

Autoria: Secció de Català del Servei de Llengües de la UAB

Vocalisme a/e

Vocal neutra a final de paraula

- Noms masculins -e: *arbre, llibre, home, pediatre...*

Però s'escriuen amb -a: *problema, tema, idioma... dia, goril·la, mapa, titella...*

- Noms femenins -a: *dona, poma, taula, la pediatra...*

Però s'escriuen amb -e: *febre, torre, classe, mare, llebre, frase...*

- Noms invariables -ista: *periodista...* -cida: *homicida...* -arca: *monarca...* -aire: *boletaire...*

- Noms en plural -es: *homes, dones, llibres, pomes, places, platges...*

- Verbs (últim so) -a: *pensa, donava, tenia...*

Però s'escriuen amb -e: *corre, vine, obre, omple*; i els infinitius en -re: *riure, moure...*

- Verbs (penúltim so) -e; *penses, donaves, teníem...*

Vocal neutra enmig de paraula

Exemples: *pensàvem, pensa, teulada, teula, panet, pa...*

Els verbs *néixer, jeure, treure* i els seus derivats s'escriuen amb a en les formes àtones:

formes tòniques: *jec, neix (naix), tret, jeuen (jauen)...*

formes àtones: *jaiem, naixeu, traient, naixia, jagut...*

Divergències amb el castellà

-a: *ambaixada, assassí, avaluar, avantatge, avaria, rancor, sanefa, davant, latrina, maragda, sarbatana, Sardenya, ramat...*

-e: *albercoc, assemblea, cànem, efeminat, emparar, enyorar, espàrrec, estella, gelea, meravella, monestir, orgue, punxegut, ràfega, rave, resplendir, sergent, setí, tàvec, vernís... Empar, Caterina, Esteve, Llätzer*

1. Ompliu els espais buits amb la paraula adequada:

cingle/cingla

- a) Estreny la _____ al cavall.
- b) En aquella muntanya hi ha un _____ que fa esfereir.

espacial/especial

- a) He vist una nau _____.
- b) Ella és molt _____.

fragant/fregant

- a) És un perfum _____.
- b) _____, quedarà net.

lliurement/lliurament

- a) Encara no ha arribat el _____ que esperàvem.
- b) Ho has de decidir _____.

2. Completeu, si cal, els espais buits de les frases següents:

- a) La C_t_rina aquesta tard_ m'ha ass_b_ntat del p_tr_col d'_v_luacions que hem de dur a terme.
- b) Aquest fet va ocórr_r un dia que en Jeremi_s va anar a _mpúri_s a tr_ballar: havia d'env_rnissar l'eb_n del poli_sportiu i un s_rgent va demanar-li el permís d'obres.
- c) L'_mpar ha anat a comprar alb_rcocs, _spàrrecs, g_lea, i amb el tràf_c m'he descuidat de dir-li que necessitava un rav_.
- d) A la P_nèlope li van prendre les arr_cades de m_ragdes a T_rrassa i de l'_str_bada va quedar tan _st_mordida que ara s'_sp_rvera per qualsevol b_stiesa.
- e) Hem de t_mpt_jar els av_ntatges i els inconvenients del product_recom_nat perquè els tel_spectadors puguin decidir lliur_ment.

3. Col·loqueu a/e en els buits de les paraules següents:

_xcedir
m_r_vella
_ixugar
d_vant
tornàv_m
v_rnís
darrer_
r_ncor
distr_iem

_mbaixador
ass_ssí
_nginyer
av_ria
mour_
efemèrid_
pàncre_s
j_ieu
alb_rcoc

_ixerit
s_tí
s_nefa
d_munt
flair_
s_rgent
ass_mblea
orf_
am_tista

_nyorança
_valuar
mon_stir
sorti_s
rav_
tr_uré
_nyoràv_m
av_ntatg_
ass_b_ntar-se

Vocalisme o/u

o/u a final de paraula

- Noms masculins -o: *ferro, carro, lloro, moto...*

Però s'escriuen amb -u: *correu, palau... ritu, ambigu, mutu...*

- Plurals masculins -o: *boscós, bojós, peixós, passós, pisos...*

Però s'escriuen amb -u: *ateneus, palaus...*

- Noms invariables -us: *tipus, fetus, focus, porus, cactus, globus, anus...*

- Verbs (1a present) -o: *penso, surto, prefereixo...*

o/u enmig de paraula

posàvem/posa

buscaves/busca

mocador/moc

Cal buscar una referència tònica en la mateixa família de paraules.

Excepcions:

- Els verbs *sortir, collir, cosir, tossir, escopir* i els seus derivats s'escriuen amb o en les formes àtones:

tòniques: *surto, culls, tusso, surti...*

àtones: *sortim, collit, tossint, escopia, cosiré...*

- Els verbs *poder* i *voler* s'escriuen amb o en tots els temps verbals amb formes àtones, excepte en el present de subjuntiu i l'imperatiu, que s'escriuen amb u:

podeu, poguessin, podia, pots, vol, volgut, podries, volent

pugui, puguis, pugui, puguem, puguin, vulguis, vulgui, vulguem, vulgueu, vulguin...

Divergències amb el castellà

-o: *avorrir-se, botifarra, brúixola, capítol, cobrir, complir, cònsol, embotit, escapolir, escrúpol, joglar, ordir, pèndol, podrir, polir, rètol, rossinyol, sofrir, sorgir, sospirar, títol, tonyina, torró, triomf...*

-u: *bufetada, butlletí, correu, cuirassa, muntanya, muntar, ritu, sèrum, suborn, sufocar, supèrbia, suport, tramuntana, trofeu, turmell, turment...*

1. Afegiu, si cal, o/u a les paraules que teniu a continuació:

atene_
m_ntar
Orfe_

caca_
lice_
romesc_

cangur_
xoriç_
trast_

2. Ompliu la graella següent:

SINGULAR

PLURAL

SINGULAR

PLURAL

anus

hebreus

ritus

porus

fetus

sinus

individus

tipus

globus

continus

perpetus

focus

flux

complex

3. Ompliu els buits de les paraules següents amb -ol/-ul:

cérv__
músc__
capít__
jovenív__
còns__
vestíb__

sòc__
rèt__
pòm__
pènd__
ridíc__
tít__

escrúp__
rínx__
mengív__
nínx__
mòd__
plàn__

4. Ompliu els buits amb o/u, tenint en compte que hi ha pseudoderivats:

- a) Té el tít_l de llicenciat, però no és el tit_lar de la plaça, perquè la seva tit_lació no és l'adequada.
- b) El còns_l representa el cons_lat i fa consultes cons_lars.
- c) Els v_lcanòlegs són especialistes en v_lcans.
- d) Aquest j_vent no té aparença j_venil.
- e) El x_riguer és un _cell de l'ordre dels falc_nif_rmes de c_lor castany r_genc i _craci, que es n_dreix de m_ixons i altres petits mamífers.

5. Ompliu els buits amb o/u:

m_ntar	d_lçor s	_bornaré	sur_
m_ndial	c_so	s_rtia	j_ventut
b_tifarra	emb_tit	c_siríem	r_bí
s_spiraràs	j_venil	c_rba	v_lguem
f_scor	tram_ntana	av_rriment	pl_ma
p_lsació	p_guessis	tít_l	c_rvatura
pl_mall	foc_s	s_focar	s_streure

Repàs de vocalisme

1. Ompliu els espais buits amb les vocals corresponents:

Així que es va llivar, mentre s'afitava d'vant del mirall, recordà les paraules que la seva mar_ -dona sàvia com poques- li deia sempre el dia del seu aniversari: "Si als quarant_ no t'ho has prop_sat, dona-ho per acabat." Llavors ell somrei_ i b_fava les espelmes. Si aquelles paraules les sentís en boca de la seva dona, s'impregnari_n d'una intenció clar_ment malèvol_ i insidios_ i les r_bria com un cop de peu al fetg_. Però la senyora Enriqueta ho deia sens_ mala fe, amb un to de sàvia experiència. Com per rec_rdar-li, amb bona v_luntat, que havia d'af_nyar-se, que ja n'hi havia prou de corretges de v_ntiladors, de b_gies i de carb_radors av_riats. Ell ho ent_nia així: com p_dia v_ler fer-li mal la dona que més l'estimav_? La Lola era un_ altr_ cos_; tot allò del cinem_ li s_mblava una gran bajanada, deliris produïts per algun_ febr_ estrany_. Fins i tot alguna v_gada havia arribat a p_nsar que al seu hom_ li d_via f_ltar un bull. Però no s'hi amoïnava perquè, de moment, aquella mena de b_geria mal_ltissa no presentava cap símptom_ d'agressivitat. Diguem que li s_mblava viur_ amb un b_ig p_cífic, tendr_ i -per què no?- comm_vedor. L'única que l'ent_nia, l'única que p_dia aj_dar-lo, era aquella dona gran -de cos i d'anys- i de cabells blancs; la mateixa que l'havia tingut tantes estones ass_gut a la fald_, d_ixant que j_gués amb els seus cabells mentr_ ella li explicav_ històries. I aquell costum no el va perdr_ fins després de molts anys, quan l'Enric ja era ben gr_ndet. A ell li h_uria agr_dat seguir aquell joc, però li feia vergonya dem_nar a la seva mar_ si p_dia j_gar amb els seus cabells, o si v_lia explicar-li un_ altr_ vegad_ les històries que li c_ntava quan era petit.

Fragment de Color verd, esperança d'ase, de Maria Jaén.

Accents

Utilitzem l'accent per assenyalar la síl·laba tònica, és a dir, la síl·laba que pronunciem amb més força.

En general, els monosíl·labs no s'accentuen, excepte les quinze paraules que porten accent diacrític: *bé, déu, és, mà, més, món, pèl, què, sé, sí, sòl, són, té, ús, vós.*

Normes d'accentuació:

Les paraules de més d'una síl·laba es poden classificar en:

- agudes: la tònica és l'última síl·laba. Per exemple: *camí, carrer, dibuixar...*
- planes: la tònica és la penúltima síl·laba. Per exemple: *plàtan, cadira, noia...*
- esdrúixoles: la tònica és l'avantpenúltima síl·laba. Per exemple: *època, còpia, ciència...*

Les 12 terminacions que prenem com a referència per accentuar les paraules són les següents:

vocal: *a, e, i*, o, u**

vocal + s: *as, es, is, os, us*

en, in

*Quan la i o la u formen part d'un diftong (decreixent) no es consideren vocals (són semivocals) i, per tant, no considerem que siguin una de les 12 terminacions.

Les paraules agudes s'accentuen quan acaben en aquestes 12 terminacions:

després, arròs, sofà, pretén...

Les paraules planes s'accentuen quan no acaben en aquestes 12 terminacions:

fenòmens, pèsol, fèrtil, portàveu...

Les paraules esdrúixoles s'accentuen sempre:

música, matèria, àvia, única...

Accentuació de la e:

La e acostuma a portar accent obert.

- e, en paraules agudes:

Quan la e és aguda és oberta en la majoria dels casos: *cafè, comprèn, promès...*

Però també hi ha e que porten accent tancat:

Substantius acabats en -és: *excés-excessos, congrés-congressos...*

Els adverbis *bé, també, després, només...*

Terminacions de futur, imperfet de subjuntiu: *vindré, portés, pensaré...*

Formes de present dels verbs acabats en -tendre: *pretén, estén...*

- e, en paraules planes i esdrúixoles:

En aquest cas és quasi sempre oberta: *fèrtil, aparèixer, pèsol, paciència...*

Hi ha, però, un nombre reduït de casos en què la e porta accent tancat:

els noms i adjectius: *cérvol, préssec, préstec, llépol, feréstec i església.*

alguns verbs:

infinitius: *créixer, néixer, prémer, ésser...*

terminacions d'imperfet de subjuntiu, perfet: *portéssiu, férem...*

Accentuació de la o:

- o, en paraula aguda:

Quan la o és en una paraula aguda és tancada en la majoria dels casos: *camió, planificació...*

Hi ha alguna o en mots aguts que porta accent obert:

noms: *arròs, espòs, ressò, repòs, talòs...*

altres mots: *però, això, allò, de debò...*

- o, en paraula plana i esdrúixola:

En aquest cas la o és quasi sempre oberta: *pròpia, fenòmens, pròleg...*

Hi ha, però, un nombre reduït de casos en què la o porta accent tancat:

noms: *estómac, fórmula, pólvora, tómbola, tórtora...*

alguns verbs: infinitius: *córrer i derivats (recórrer...)*; formes del verb ésser: *fóssiu, fórem...*

Els mots amb accent diacrític són els monosíl·labs següents:

bé (adverbi, conjunció, benefici, propietat) / *be* (ovella, lletra)
déu (divinitat) / *deu* (verb deure, número, font)
és (verb ésser) / *es* (pronom, article salat)
mà (extremitat) / *ma* (possessiu)
més (de quantitat) / *mes* (possessiu, període de l'any)
món (univers) / *mon* (possessiu)
pèl (vellositat) / *pel* (contracció)
què (interrogatiu, relatiu tònic) / *que* (conjunció, relatiu àton)
sé (verb saber) / *se* (pronom)
sí (afirmació) / *si* (condicional, pronom/interior)
sòl (terra) / *sol* (astre, verb soler)
són (verb ésser) / *son* (acte o ganes de dormir, possessiu)
té (verb tenir) / *te* (infusió, pronom, lletra)
ús (acció d'usar) / *us* (pronom)
vós (pronom fort) / *vos* (pronom feble)

Conserven l'accent en plural els mots següents: *béns, déus, pèls, quès, síis i sòls* (però, el perden: *mans, mons*). En canvi, no s'aplica l'accent diacrític en els compostos i derivats dels mots anteriors: *adeu, adeu-siau, redeu, rodamon, a contrapel, besnet, subsol, entresol...* S'ha de conservar en els casos en què s'escriuen amb guionet: *déu-vos-guard, pèl-roig, mà-llarg...*

Cal tenir present que diversos mots i els seus derivats que tradicionalment s'han escrit amb diacrític ara s'escriuen sense, tinguin el significat que tinguin. Per exemple: *bota, dona* (dones), *feu* (desfeu), *fora, molt, mora, net* (besnet, rebesnet), *os, sec, soc, vens, ves...*

Són agudes:

alfil, futbol, handbol, hoquei, xandall, oceà, iber, poliglòt, cautxú, interval, timpà, elit, fluor, misantrop, oboè, quilogram, radar, tiquet, viking, zenit...

Són planes:

míssil, atmosfera, rèptil, tèxtil, torticoli, medul·la, termòstat, amoníac, omòplat, cardíac, austríac, intèrfon, acne, alvèol, centilitre, consola, gramòfon, guru, hidrosfera, libido, policíac, tèrmit, uníson, copia (i altres formes dels presents dels verbs acabats en -iar: *estudia, negocia, denuncia...*)

Són esdrúixoles:

pneumònia, diòptria, olimpíada, rubèola, èczema, període, Himàlaia, Hèlsinki, aurèola, demagògia, màrqueting, metàstasi...

Tipus de diftongs

- diftongs decreixents: vocal + i/u

ai, ei, ii, oi, ui: *aire, rei, boira, cuina*

au, eu, iu, ou, uu: *pau, peu, ciutat, coure, duu*

- diftongs creixents:

i/u + vocal (en els següents casos):

qua, qüe, qüi, quo: *quatre, qüestió, ubiqüitat, quota*

gua, güe, güi, guo: *guant, aigües, pingüí, aiguota*

i + vocal (començament de paraula): *iogurt, iode, hiena, ioga...*

i, u entre vocals: *noia, deia, veuen...*

Atenció!

No sempre que tenim una *i* seguida d'una *a*, *e*, *o* es forma un diftong creixent. Només quan aquesta *i* és a l'inici de paraula o bé es troba entre vocals.

Exemple: Són a la mateixa síl·laba, tenen diftong: *io-de, io-gurt, fe-ia, no-ia, hie-na...*

No tenen diftong, són síl·labes diferents: *di-a, his-tò-ri-a, re-li-gi-ó...*

1. Identifiqueu els diftongs de les paraules següents i després feu-ne dos grups: creixents i decreixents. Assenyaleu també els mots que tinguin hiats:

Indica-ho amb el codi següent: diftong decreixent (1); diftong creixent (2); hiat

adeu	afaitar	beneit	creu
quadre	tènue	poeta	avui
divuit	cinquanta	llengües	correu
llaurar	lliure	roure	meitat
equador	guany	biografia	quantitat

2. Separeu per síl·labes les paraules següents tot tenint en compte si les vocals en contacte formen o no diftong:

moure	_____
zoològic	_____
cauen	_____
estació	_____
guarnir	_____
feinejar	_____
teatre	_____
guardar	_____
contrària	_____
avaluació	_____
iogurt	_____
baieta	_____
mouen	_____
lluitador	_____

3. Poseu els accents que hi falten:

Diuen que l'emulació de la mort es una font de progres. En aquell cas ho fou de mort. Despres de tants anys encara no he pogut discernir la part conscient i la involuntaria del fet. La veritat es que, malgrat la seva pell colrada de sol, en Jaume s'anava desmillorant i jo me n'adonava. Passa els seus darrers dies com electritzat, cremant els moments que li quedaven de vida i disposat a seguir-me en qualsevol disbarat. A mesura que se li esgotaven les forces augmentava la seva resistencia a donar-se per vençut. En la lluita li era particularment doloros que el derrotes en un moment i jo prolongava el joc com el moix que es diverteix amb la rata, cosa que, si be l'afalagava, contribuïa a aniquilar- lo. Els nostres pugilats s'efectuaven generalment a l'era, vasta i poetica palestra envoltada d'alzines. Aquell dia que tu saps, els jocs es prolongaren. De cop em vaig adonar que el cos d'en Jaume es relaxava i que la cara era blanca com de paper. Em digue que tenia son i queda adormissat damunt la palla. Mitja hora mes tard, quan el cridarem pel sopar, el trobarem mort.

Fragment de Bearn, de Llorenç Villalonga

4. Formeu el participi dels verbs següents:

cometre _____ infondre _____ recloure _____
emetre _____ empènyer _____ sotmetre _____

5. Accentueu, si cal, els mots que teniu a continuació:

peugros	semito	terros (subs.)	xarleston	reptil
comite	prestec	tortora	cafe	permes
cantare	volgues	enten	gairebe	electric
creixer	mereixer	materia	esglesia	nervios
allo	correr	memoria	mobil	comic

6. Accentueu, si cal, els topònims que teniu a continuació:

Munic	els Carpats	el Ripolles	Avinyo
el Tibet	Gandia	Aneu	Sant Adria de Besos

7. Accentueu quan calgui:

- a) Ferem, fereu, feiem, feieu, feien, fessim, fessiu.
- b) Erem, ereu, forem, foreu, foren, fossim, fossiu.
- c) Creiem, creieu (imperfet), creguessim, creguessiu.
- d) Coiem, coies, coguerem, coguereu.
- e) Begues, beguessim, beguessiu, beguessin.
- f) Poguessim, poguessiu, poguessin

8. Accentueu les paraules que calgui:

- a) Hi ha dues formes del verb ser amb accent diacrític: es, son.
- b) El te te teïna en lloc de cafeïna.
- c) Ves a veure qui hi ha.
- d) Ves qui ho havia de dir.
- e) He molt la farina d'arros.
- f) Els que venen patates venen cada dissabte.
- g) No se la diferencia entre un i altre.
- h) Si dius la veritat veuras com si que t'acceptaran.
- i) Que vols?
- j) Que bonic!
- k) Dona'm les tisoires amb que has tallat el pernil dolç.
- l) Digues-me que vols.
- m) Digueu-me, vos que sou tan sensible, si vos en cansareu, de tant de soroll.

9. Accentueu els mots de les frases següents quan calgui fer-ho:

- a) La neta de la senyora Rosa te deu anys.
- b) Ma mare sempre compra cafe molt.
- c) Li va caure la tassa de te de la ma.
- d) Si això no et dona més bon resultat, jo no en soc responsable.
- e) El més que ve farem un viatge per tot el món.
- f) Segurament deus coneixer el meu germa.
- g) Sempre diu que sí a tothom.
- h) Encara no se de que ha mort el be.
- i) Si vens amb mi t'ho passaras molt be.
- j) Els llibres que parlen de deus grecs son al tercer prestatge.
- k) Tenia tanta son que he dormit tota la tarda com un soc.
- l) Aquest gat te els pels de punta.
- m) Us explicare un conte d'un os blanc amb molt pel.
- n) M'han dit que en aquest sol no es pot conrear res.
- o) Si aquest diumenge fa sol, anirem al camp a collir mores.

10. Subratlleu la síl·laba tònica de les paraules següents i accentueu-les quan calgui:

ocea	alfil	futbol	misanthrop	Etiopia
missil	letargia	medul·la	amoniac	austriac
omoplat	viking	divorcia	aureola	dioptria
olimpiada	unison	fluor	poliglot	magnetofon
timpa	acne	atmosfera	aerostat	textil
reptil	torticoli	tiquet	estudia	eczema
pneumonia	iber	rubeola	marqueting	guru

11. Accentueu:

A Malange tothom va baixar del tren. Ningu continuava el viatge cap a l'est, pero podia considerar-me satisfeta: no vaig estar-m'hi tres hores. A la mateixa estacio van enviar-me a trobar un colon jove, d'uns trenta anys, que estava carregant eines i estris de conreu en un jeep petit, al costat d'un magatzem de proveïments. Era dinamic i xerraire. Em menjava amb els ulls, pero va deixar de fer-ho i es va relaxar quan li vaig dir que em dirigia a retrobar-me amb el meu marit. Ell nomes anava fins a la poblacio de Nova Gaia, uns cent setanta quilometres mes endavant. La questio era avançar. Suposo que el xicot em volia impressionar: feia circular el vehicle a una velocitat mes que excessiva, els sots em feien saltar del seient i m'obligaven a cridar per fer-me entendre. Pensava que fora estupid acabar a Angola amb el coll trencat, despres de tot.

Fragment de Noms a la sorra, de L.A. Baulenas

12. Poseu els accents i les dièresis que falten en el text següent:

Mai no havia tingut davant seu Pierre Grossmann en persona. Mai, abans, no n'havia vist ni una fotografia. Era la discrecció en persona. Una de les més potents fortunes europees, que vivia en una mena d'aïllament voluntari, dedicat a la conservació de la seva riquesa, al seguiment dels múltiples negocis que la feien possible i a pagar els desperfectes que la seva dona produïa amb la mala gestió d'una agència artística que s'havia convertit en la seva passió.

No se l'havia imaginat així. Grossmann duïa una jaqueta d'un color vermellós estrany, que no li quedava malament. Lluïa uns cabells blancs curtíssims i la pell de la cara no estava emmorenida pel sol sino que mostrava un color pal·lid trencat. Tenia ganes d'estar el mínim d'estona possible davant d'aquell individu al qual costava mirar als ulls perquè foradaven el que se li posava al davant. Per això, va anar per feina i va treure el sobre.

Fragment de Viatge d'hivern, de Jaume Cabré

Dièresi

Funcions de la dièresi:

La dièresi té dues funcions diferents:

1. Indicar que cal pronunciar la u dels grups *qüe, qüi, güe, güi*: *qüestió, pingüí, aigüera...*

Cal tenir en compte que la u dels grups *-gua-, -guo-, -qua-, -quo-* es pronuncia sempre i, per tant, no duu mai dièresi. Per exemple: *obliqua, llengua, quota...*

2. Indicar que un diftong no es forma: *raïm, proteïna, reüll, produïa, Raül, veïns, creïes, estudiï...*

Cal recordar que la funció de la dièresi no és marcar la vocal tònica, sinó indicar que dues vocals s'han de pronunciar separadament, en dues síl·labes distintes. Així, la dièresi pot coincidir amb la síl·laba tònica de la paraula (*ra-ïm*) o pot no coincidir-hi (*tra-ï-dor*).

Els cultismes derivats acabats amb els sufixos *-isme, -itat, -itzar*, etc. porten dièresi encara que en el mot primitiu hi hagi diftong. Per exemple: *es-toïc* però *es-to-ï-cis-me*; *deu* però *de-ï-tat*; *ar-caic* però *ar-ca-ït-zar*; *fluid* però *flu-ï-de-sa...*

A partir de l'aparició de l'Ortografia Catalana de l'IEC (2016) se suprimeix la dièresi en els derivats cultes acabats en *-al*: *laical, helicoidal, trapezoidal...*

Casos d'estalvi de la dièresi:

- Quan la *i* o la *u* han de dur accent segons les normes d'accentuació: *país, veí, conduís...* però, en canvi: *països, veïna, conduïssin*.

- En el futur, condicional, infinitiu i gerundi dels verbs acabats en vocal + *ir*: *traduint, reduir, conduiria, agrairem...* però, en canvi: *traduït, reduïm, conduïssis, agraià*.

- En els mots acabats en els sufixos *-isme, -ista* quan la dièresi hauria d'anar a la "i" d'aquests sufixos: *egoisme, egoïsta, panteisme, judaisme, altruïsta...*

- En els mots derivats per prefixació i compostos. Per exemple: *antiincendis, coincident, contraindicació, neoimpressionista, reincidir, reunir, tallaungles, antiinflamatori...* (però *reüll*)

- En els mots que acaben en les terminacions llatines *-ius, -ium*: *aquàrium, pòdium, mèdium, Màrius...*

1. Ompliu els buits amb les grafies següents: cu, qu, gu, gü, qü:

ventrílo__a	se__ela	anti__itat	e__ànime
a__arel·la	innò__a	__uota	__irassa
un__ent	eva__ar	ade__es	promis__itat
obli__itat	ini__a	es__adra	

2. Col·loqueu dièresi o accent on convingui:

Agraia, beneia, coia, treieu (imp. ind.), queia, posseies, seies, traduiem, lluien, duien, jaiem, romboidal.

3. Escriu un nom derivat de les paraules següents:

heroi _____	fluid _____
heterogeni _____	amoïnar _____
homogeni _____	lluir _____
uropeu _____	continu _____
espontani _____	suïcidar _____
traïr _____	simultani _____
aïllar _____	intuir _____

4. Completeu les frases següents amb la forma del verb entre parèntesis que hi correspongui:

- Cal que _____ (avaluar, jo) els resultats avui mateix.
- Els bombers volen que s' (evacuar) la ciutat per la fuga radioactiva.
- No te'n (refiar, present de subjuntiu) gaire dels polítics.
- Decideix tu, perquè no sé què vols que (triar, jo).
- El presoner s'ha (suïcidar) avui a la matinada.

5. Escriviu el present de subjuntiu dels verbs següents:

enaiguar enaigüi enaigüis enaigüi enaigüem enaigüeu enaigüin
finançar
adequar
estudiar
suar

6. Poseu els accents i les dièresis que manquen en les frases següents:

a) El consol suis, amoinat i alhora nerviut, mirava de reull el seu secretari, oint com aquest últim traduia, directament del frances, el comunicat de la premsa suissa.

b) En Marius i en Raul, moguts pel seu egoisme, han influït notoriament sobre en Lluís perquè no continuï els estudis diurns i estudiï a la nit amb ells.

c) La Lluïsa, obeïnt les ordres de la seva ment egoista i maleidament roïna, va voler lluir, davant de totes les seves veïnes, les joies que es compra en l'últim viatge a Eivissa.

d) Agraïrem totes aquelles aportacions econòmiques i altruïstes dels ciutadans, amb el fi de reeixir satisfactoriament en la protecció de les ruïnes històriques del nostre país.

e) El religiós jesuïta Pius Ramon va pujar dalt del podi i inicia, amb molta eloquència i fluïdesa, un discurs clarament antiimperialista. L'orador va atacar també els pecadors reincidentes i el puixant ateïsmes de la nostra societat.

f) El seduïa enormement tornar de nou a Biscaia: encara recordava, amb plaer, com havia fruit menjant aquell magnífic bacallà a la biscaina, en un petit restaurant d'aquella ciutat, on, de manera fortuïta, havia coincidit amb el seu amic Miquel.

S sorda i s sonora

En català, com en d'altres llengües romàniques, la essa té dos sons:

- la essa sorda, que s'articula sense vibració de les cordes vocals: *passar, dolça, cinema...*
- la essa sonora, que s'articula fent vibrar les cordes vocals: *zebra, catorze, coses, pinzell...*

Normes ortogràfiques de la essa sonora:

(Entre claudàtors, hi ha els casos que també es poden donar, però en menys nombre.)

	inici	entre consonant i vocal	entre vocals	final
s	---	--- / [trànsit, enfonsar]	<i>poesia, casar, avisar, anglesos</i>	---
z	<i>zero, zoo</i>	<i>quinze, alzina</i>	--- / [bizantí, ozó, amazona...]	---

Normes ortogràfiques de la essa sorda:

(Entre claudàtors, hi ha els casos que també es poden donar, però en menys nombre.)

	inici	entre consonant i vocal	entre vocals	final
s	<i>suro, selecció</i>	<i>aspecte, ànsia</i>	--- [sobresortir, bisexual]	<i>gos, tros</i>
ss	---	---	<i>rossa</i>	---
ç	---	davant a, o, u: <i>forçut, cançó</i>	davant a, o, u: <i>plaça</i>	<i>dolç</i>
c	davant e, i: <i>cent</i>	davant e, i: <i>tercer</i>	davant e, i: <i>places</i>	---

1. Ompliu els buits de les paraules següents amb s/c:

__entinella	__inc	__équia	__irerer
__igró	__etrill	__ivella	__epat
__isterna	__òcol	__afrà	__ardenya
__erdanya	__imbomba	__aragossa	__alpar

2. Ompliu els buits de les paraules següents amb s/ç:

cal__	llu__	feli__	co__a
me__quita	ga__patxo	me__clar	tapí__
tro__	esbó__	balan__	cabà__
atro__	descal__	esfor__	e__trany

3. Ompliu els buits de les paraules següents amb ss/ç/s:

espe__ir	tra__ar	engro__ir	arro__ar
esfor__os	envern__ar	entap__ar	arri__ar
embu__os	adre__ar	lli__ó	confe__ar
to__ut	Ni__a	cabe__a	pe__a
tro__os	ta__es	ve__a	ve__ar
premi__a	espe__os	intere__os	proce__os
enro__ir	proce__ar	ma__apà	Bru__el·les
discu__ió	Vene__uela	dra__ana	hi__ar
exce__iu	pòli__a	cuir__a	ma__ó

4. Ompliu els buits de les paraules següents amb s/ss:

a__ecar	entre__ol	a__imetria	a__enyalar
a__ortit	pre__entir	a__entir	pre__umpte
a__umpte	a__ociar	pre__upost	sobre__ortir

a__edegat

homo__exual

re__orgir

di__oldre

5. Ompliu els buits de les paraules següents amb s/ç/c:

coneixen__a

pan__a

dan__a

ordenan__a

venjan__a

defen__a

ten__ar

cap__a

creen__a

avan__ar

Còr__ega

pin__a

sot__obrar

escur__ó

esmer__ar

en__iam

esquin__es

fal__ejar

escor__a

escap__ar

llen__ar

sar__uela

en__ert

tor__ar

pon__ella

mol__a

escur__ar

6. Ompliu els buits de les paraules següents amb sc/xc/cc/c:

ra__ió

a__ionar

con__iència

a__ensor

e__èptic

su__edani

a__és

ressu__itar

e__és

su__int

fun__ió

a__elerar

7. Ompliu els buits de les paraules següents amb s/z:

al__ina

bron__e

endin__ar

enfon__ar

sen__ill

pin__ell

zit__ània

don__ella

tran__istor

tran__eünt

tran__atlàntic

bot__ina

aran__el

sal__e

et__ibar

guit__a

esmor__ar

ben__ina

8. Ompliu els buits de les paraules següents amb s/z/ss:

ama__ona

trape__i

__ebra

__ero

centè__im

mil·lè__im

col·li__ió

topa__i

confu__ió

o__ó

à__im

adhe__ió

conci__ió

explo__ió

medu__a

sale__ià

re__idu

na__al

À__ia

na__isme

9. Ompliu els buits de les paraules següents amb s/ss:

metge__a

prince__a

velle__a

alcalde__a

pobre__a
duque__a

noble__a
mestre__a

marque__a
comte__a

page__a
cerve__a

10. Escriviu un nom derivat dels mots següents:

paralític
rescindir
ometre
agredir
repercutir

cometre
incloure
dividir
hipotètica
discutir

analítica
sintètic
reprimir
lesionar

11. Feu els plurals dels mots següents:

país _____
ingrés _____
calabós _____
rus _____
cas _____
suís _____
pis _____

gris _____
excés _____
xinès _____
nus _____
pas _____
fracàs _____
ús _____

cortès _____
gros _____
romanès _____
tros _____
pes _____
nas _____
mas _____

12. Completeu els buits de les frases següents amb les grafies d'essa sonora i essa sorda corresponents:

- a) La Mer__è pre__ent que la pa__ió per la dan__a que __entén les dues germanes be__ones finalit__arà quan fa__in tret__e anys.
- b) A la meva go__a, li agrada molt ro__egar o__os. Si li'n prens un de la boca, és capa__ de fer una corredi__a cap a tu i mo__egar-te.
- c) Va a__entir amb el cap quan li van preguntar si s'havia emo__ionat en vèn__er la medalla de bron__e.
- d) En Joan po__eeix molts coneixements sobre temes de finan__es, però sovint es fa pe__at quan es pa__a hores i hores parlant d'interere__os, cotit__a__ions, comi__ions i també d'a__egurances.
- e) Quan va complir els di__et anys, els seus pares, com a recompen__a al seu esfor__ en els exàmens, van fer-li po__ible la seva il lu__ió de pa__ar les vacan__es a l'e__tranger.
- f) El mo__èn va anun__iar a tots els feligre__os que al mes de mar__ comen__arien les obres per reformar la fa__ana de l'esglé__ia.

g) Aviat es va e__tendre la notí__ia que la le__ió del defen__a de l'equip impo__ibilitava la __eva pre__èn__ia en tots els partits del mes de de__embre.

h) Tinc la impre__ió que si fe__is el que t'acon__ello podries re__oldre el teu problema.

i) Darrerament reps ma__a pre__ions de tothom i això només fa créixer en tu el de__ig de venjan__a.

j) No eren uns mo__os qual__evol: havien treballat en diverses ma__ies de la __ona de la __erdanya.

Oclusives

A fi de mot les consonants *p/b*, *t/d* i *c/g* perden la distinció i tenen el mateix so [p, t, k].
Recordeu les normes següents:

Després de vocal o diftong tònic s'escriu p, t, c:

P: *sap, cap, llop...*

Excepcions: *tub, cub, club...*

T: *pot, paret, salut, buit...* Però: *poder, podem...*

Excepcions: *sud, fred, fluid, -etud, -itud...*

C: *plec, abric, pessic...*

Excepcions: *pedagog, mag...*

Després de vocal àtona o de consonant s'escriu la mateixa lletra que apareix en els derivats:

B o P : *àrab, llamp, verb, esquerp...*

T o D: *ràpid, esvelt, sord, sort...*

C o G: *fang, llarg, clàssic, arc...*

Excepcions: *ànec, càrrec, càvec, espàrrec, feréstec, llòbrec, mànec, préssec, fàstic...*

Enmig de mot cal recordar els grups següents:

ab-: *abdomen, absent, abstreure...* però: *apte i aptitud*

ob-: *objecte, obscur, obtús...* però: *optar, òptic, òptim*

sub-: *subjecte, subjuntiu, submergir, subministrar, submissió, subscriure, substància, subtil...*

cap-: *capdavall, capçal, capficar, capgirar, captar, captivar...* però: *cabdal, cabdell, cabdill*

ad-: *addició, adjacent, adjectiu, adjudicar, adjunt, admirar, adquirir, adscriure, adverb, advocat...* però: *atlas, atlàntic, atleta, atmosfera, atzar*

P/B

1. Completeu amb p o b:

hidròfo__	cal__	a__te	a__solut
llam__	co__	o__cecar	a__scissa
o__tús	a__negat	ce__	ca__tivar

2. Feu el mateix que en l'exercici anterior:

o__jector	ca__tiu	a__stracte	su__jecte
ca__dal	rece__ta	du__te	ò__tica
ca__dell	so__te	o__ció	su__stància
a__domen	o__scur	su__scripció	ca__girar
corru__ció	escri__tor	o__sessió	ca__çalera

T/D

3. Completeu amb t o d:

pà·li__	mu__	sòrdi__	bor__
embu__	líqui__	nebo__	flui__
sol·licitu__	quietu__	lleopar__	senectu__

4. Feu el mateix que en l'exercici anterior:

ju__ge	a__vocat	espa__lla	a__leta
a__mirar	a__jectiu	hori__zó	bu__lletí

C/G

5. Completeu amb c o g:

feréste__	demago__	ma__	càrre__	tàve__
càsti__	tuare__	re__	clàssi__	gro__
febrífu__	llòbre__	ròsse__	buldo__	xàfe__

6. Ompliu els buits amb la grafia o grafies convenients:

di__ne	di__tar	inje__ció	co__nom	fra__ment
tè__nic	su__gerir	au__ment	mara__da	diafra__ma

7. Ompliu els buits amb b, p, t, d, c o g:

peSSI__	càsti__	ròne__	ado__	cu__
fàsti__	feixu__	fan__	pare__	plàci__
estre__	au__ment	ca__çal	màne__	ma__
virtu__	quietu__	nor__	demago__	

8. Feu el masculí de les paraules següents:

bonica _____	abadessa _____	grega _____
pedagoga _____	kurda _____	buida _____
freda _____	noruega _____	estúpida _____
psicòloga _____	poruga _____	humida _____
sarda _____	cega _____	lloba _____
canadenca _____	calba _____	croata _____

9. Ompliu, si cal, els espais buits amb les consonants adequades (p/b, t/d, c/g):

- En Jaco__ no sa__ si el tu__ ca__ a la ca__sa o si cal buscar un altre o__jecte on poder desar-lo.
- L'Alfre__, tot i ser nebo__ d'un reveren__, és un absolu__ irreveren__.
- Després del fre__ que va patir, compren__ que el nàufra__ volgués escalfar-se a la vora del fo__ i que demanés o__sessivament un abri__.
- Em van su__gerir un ma__nífic càsti__ per a tots aquells que aca__dillin grups xenòfo__s.
- Cre__ que aquest a__voca__ no és el més a__te per o__tenir uns resultats ò__tims en la resolució d'aquest cas.
- Per un autènti__ a__zar la meva sol licitu__ d'a__missió va ser a__ceptada, tot i que hi mancaven documents de ca__dal importància.
- L'article que parla del baoba__ està si__nat amb __seudònim, però és d'un escri__tor ser__i.

- h) És ca__dal que en Conra__ entengui amb exactitu__ el qui__ de la qüestió.
- i) L'__jectiu és viatjar: latitu__ nor__, latitu__ su__, tan__ se val. De moment, ja hem estat al Cari__, a Belgra__ i al Txa__.
- j) La Ma__dalena, aquella noia ala__esa, sempre té fre__ quan__ és en llocs llòbre__s.

G/j, x/ix, tx/ig

La grafia de la x amb el so de xarop:

S'escriu x:

a principi de mot: *xarop, xifra, xuclar, xarampió, Xina...*

darrere de consonant: *punxar, torxa, bolxevic, Elx...*

darrere de i o de u semivocal: *guix, clixé, bixest, Flix, disbauxa....*

S'escriu ix:

darrere de les vocals a, e, o i u: *baixar, calaix, eixam, reixa, peix, boix, gruix, Cuixà...*

La g i la j

S'escriu g davant de e, i i j davant de a, o, u: *gegant, rajar, jove, ajut, girafa, ginesta*

Hi ha unes quantes paraules en què s'escriu j davant de e:

els termes que porten els grups -jecc i -ject: *injecció, projectar...*

el verb jeure: *jec, jeus, jeu...*

els mots: *jerarquia, jeràrquic, jeroglífic, Jeroni, jersei, majestat...*

noms hebreus: *Jesús (i jesuïta...), Jeremies, Jerusalem, Jericó...*

S'escriu tx:

a principi de paraula: *txec, txapela...*

enmig de paraula: *batxillerat, butxaca, cotxe, fletxa...*

a final de paraula quan hi ha la mateixa grafia tx en els derivats: *capritx (encapritxar), cartutx (cartutxera), despatx (despatxar)*

S'escriu ig:

a final de paraula quan alterna en els derivats amb les grafies j/g o tj/tg: *passeig (passejar), bateig (batejos), boig (bogeria), lleig (lletja)*

1. Ompliu els espais buits amb g o j:

vi__ília	jut__e	tar__eta	pi__ama
ob__ector	se__ell	__erarquia	__eure
prestat__e	in__ecció	__eroglífic	__irar
__erseï	ra__ola	__irafa	pro__ecció
__erro	en__inyer	ob__ecte	__esuïta

2. Escriviu x o ix en els espais buits:

a__ecar	pan__a	va__ell	xar__a
se__anta	gron__ador	__ocolata	tor__a
a__eta	pun__egut	gru__ut	plan__a
que__al	esque__ar	xau__a	

3. Ompliu els buits amb x, ix, tx, ig, tj, tg, g o j:

- El __est del __èrif no presa__iava res de bo.
- L'ob__ectiu era apropar-se a l'e__am per sentir el zumze__ de les abelles.
- Van anar amb la qui__alla a la pla__a, però hi havia molta cali__a.

4. Ompliu els buits amb tx o ig, i feu un derivat de cada paraula:

despa__	ra__	assa__
cartu__	gote__	esto__
rebu__	empa__	

5. Ompliu els buits amb tg, tj o tx:

pe__ina	capu__a	to__o	esqui__ar
lle__a	fi__er	pi__or	mo__illa
gara__e	escle__a	pla__a	fle__a

6. Escriviu un primitiu de cada paraula, que acabi en ig, tx o ix:

baixet _____	passejada _____	bogeria _____
peixera _____	esquitxar _____	desitjar _____
afluixar _____	fageda _____	pujol _____
batejar _____	calaixera _____	vagi _____

7. Ompliu els buits de les paraules següents amb j, g, tj, tg, ix, x, dj, tx:

pa__e	__esuïta	ob__ecte	a__enollar-se	assa__ar
disbau__a	re__a	conne__ió	clen__a	__arampió
bi__est	__eroglífic	__erarca	ma__estat	__irafa
relo__er	a__acent	__ina	esqui__ar	si__es

L/II/I-I

Usualment porten ela geminada (I-I):

- Els mots que comencen per:

al·l-: *al·leluia, al·lèrgia, al·lucinació...*

col·l-: *col·laborar, col·lecció, col·legi...*

il·l-: *il·legal, il·lògic, il·lusió...*

- Alguns mots que acaben en:

-el·la: *cel·la, novel·la, passarel·la...*

-il·la: *goril·la, tranquil·la, til·la...*

- També porten ela geminada paraules com:

apel·lar, bèl·lic, Brussel·les, cal·ligrafia, cancel·lar, capil·lar, cel·la (estança), cèl·lula, circumval·lació, constel·lació, excel·lent, fal·laç, fal·lera, fàl·lic, gal·lès, gal·licisme, hel·lènic, idil·li, instal·lar, intel·ligent, libèl·lula, lul·lià, mal·leable, maxil·lar, medul·la, mil·lenari, mil·lenni, mil·lèsim, mil·límetre, mol·lusc, nul·la, pàl·lid, paral·lel, pel·lícula, penicil·lina, pol·len, pol·luir, putxinel·li, rebel·lió, satèl·lit, síl·laba, sol·licitar, violoncel·lista, xarel·lo...

1. Feu l'antònim dels mots següents:

legal _____

lícit _____

lògic _____

2. Feu un derivat dels mots següents:

metall _____

cristall _____

coral _____

3. Escriviu I, II o I-I en els espais buits:

ce__ebrar

i__ustració

so__ució

varice__a

a__egació

e__udir

a__udir

po__uir

a__èrgia	a__egria	co__egial	seqüe__a
ti__er	te__a	mi__ionari	ba__ena
so__icitud	nu__itat	e__aborar	ve__eïtat
i__ès	cò__era	pupi__a	vio__once__ista
porce__ana	ga__ant	fa__era	moste__a

M/n

Els fonemes nasals /m/ i /n/ es distingeixen perfectament a començament o a final de paraula, com en *mas/nas, cama/cana, fam/fan...* Però és fàcil confondre aquests sons quan van davant de consonants, com passa en els mots *company* o *immens*.

Escrivim m:

- davant de b, p i m: *ombra, company, immens, etc.*
- davant de f: compostos amb amfi- (*amfiteatre, amfibi, amfitrió...*), circum- (*circumferència...*), i en els mots *àmfora, èmfasi, nimfa...*

Escrivim n:

- en els mots compostos: *benparlat, enmig, tanmateix.*
- davant de f: en els prefixos con- (*confessar*), en- (*enfilat, enforar...*) i in- (*infinat, inflor...*)
- davant de v: en la majoria de paraules: *canvi, convenient, invent, enveja...* Excepcions: *tramvia, triumvir i circumval·lació.*

Davant de n s'escriu m o n segons la pronúncia:

Així trobem: *columna, innecessari, ennegrir, tennis, ennuvolat, annex, gimnàstica...*

1. Ompliu els buits amb m/n/mm/nn/mp/mn/nm:

e__irallar-se	rede__tor	e__idonar	Ista__bul
triu__vir	i__ocu	a__fibi	pere__tori
fe__ta	cà__fora	pe__silva__ià	exe__t
be__ereixent	trie__i	pere__e	ta__ateix

B/v/w

Escrivim b:

- a) darrere de m: *embolica, comboi*
- b) quan alterna amb el so p en la mateixa família de paraules: *llop, lloba cub, cúbic*
- c) davant de l i r: *poble, arbre*

Escrivim v:

- a) darrere de n: *invent, canvi*
- b) quan alterna amb el so u en la mateixa família de paraules: *hauré/havia, blau/blava*
- c) en les terminacions de l'imperfet d'indicatiu dels verbs de la primera conjugació: *cant -ava, -aves, -ava, -àvem, -àveu, -aven*

Alternem b i v:

- a) en paraules que sonen igual però tenen significat diferent: *baka, vaca*
- b) en els pseudoderivats, que són paraules cultes que provenen directament del llatí i no pas del primitiu català: *núvol, ennuvolat, nebulós, llavi, labial*

S'escriuen amb b:

treball, bullir, trobar, tombar, abocar, rebentar, bolcar, saber, arribar, mòbil, comboi, riba...

S'escriuen amb v:

govern, saviesa, enveja, provar, ganivet, gravar, fava, esvelt, cavall, núvol, trèvol, avet, endívia...

1. Practiqueu les grafies b i v omplint els buits d'aquestes frases:

1. Li han comprat un ca__all de cartró.
2. El __uit ve després del set i a__ans del nou.
3. M'ha picat una a__ella.
4. Farem el __iatge amb __aixell.
5. Els nois eren __essons.
6. Li agrada__en molt les fa__es.
7. Cal go__ernar amb justícia.
8. Vam entrar a la co__a a les fosques.
9. Posa-li una __ena ben estreta.
10. Cada dia perd més ca__ell.
11. La ca__ana era al bell mig de la __all.
12. Tenia __ona __eu.
13. Les __inyes ja eren __erdes.
14. El camió va __olcar.
15. El tre__all que faig és difícil.
16. Parlà__em d'una di__initat grega.
17. Els nú__ols han tapat el sol.
18. Va retro__ar els __ells amics.

2. Completeu amb b/v/w:

ad__er__i	__erruga	__àter	ri__a	tra__ar
a__ortiu	__i__ac	edel__eiss	ra__al	sa__a
__am__a	dè__it	__aterpolo	arri__ar	a__et
tram__ia	com__inació	__ariació	amfi__i	can__i
com__oi	compro__ar	en__à	cal__	de__ia
__olcar	sa__iesa	automò__il	a__ortar	re__entar
__oltor	endí__ia	trè__ol	__iga	__asc
es__elt	go__ernar	pa__elló	fa__a	mò__il

H

La majoria de paraules que s'escriuen amb h en català coincideixen amb altres llengües romàniques:

home, hora, hort, haver, herba, habitació, hotel, hemisferi, hemorràgia, higiene, hipòtesi, homicida...

En alguns casos, però, hi ha divergències. Les hem de tenir en compte per no equivocar-nos. Observa-les:

S'escriuen amb h inicial les paraules següents:

ham, harmonia, harmònica, hissar, hivern, hivernacle, harpia...

S'escriuen amb h intercalada:

adherir, adhesió, ahir, anhel, cohesió, cohibir, enhorabona, exhalar, exhaurir, exhort, inhabilitar, inherent, inhibir, menhir, subhasta, tothom, vehement...

S'escriuen sense h en català:

avui, benaurat, cacauet, coet, exuberant, malaurat, orfe, orxata, os, ostatge, ou, truà...

1. Ompliu els buits de les paraules següents amb h, quan calgui:

__orxata	sub__asta	__am	__arpia
co__et	__armonia	tru__à	ex__ort
fil__armònica	ad__erir	__ivernacle	__avui
__issar	__orfe	caca__uet	Bo__í
__abillament	ani__ilar	ben__aurat	ex__uberant

R/rr

Escrivim r:

- a) a començament de mot: *ratolí, rinoceront*
- b) després de consonant: *somriure, enrabiad*
- c) en mots compostos i amb prefix, encara que la r estigui entre vocals: *autoretrat, contrarestar*

Escrivim rr:

- a) entre vocals: *arribar, corrent*

En la nova Ortografia Catalana de l'IEC hi ha hagut algunes modificacions. S'escriu rr:

- Quan el so de la erra vibrant apareix entre vocals en les paraules formades amb els prefixos a- (negació), cor- i -ir: *arrítmia, corresponsable, irrefutable, correferent...*
- En el mot *erradicar* i derivats
- En els compostos amb radicals raqui(o)-, reo-, rin(o), -rinco, riz(o)- i rodo- i amb les terminacions -rràfia, -rrèxi: *cefalorraquidi, ornitorrinc, arrizotònic, neurorràfia, metrorrèxi...*

Tenen r muda a final de paraula:

- a) tots els infinitius (tret els de la segona conjugació, que acaben en -re): *vibrar, témer, sortir*, però: *caure, moure, viure*
- b) tots els mots acabats amb els sufixos de derivació -ar, -er, -or: *bestiar, alzar, fuster, femer, llavor, blavor*
- c) tots els mots que tenen derivats en què la r es pronuncia: *por* (poruc), *clar* (claror), *segur* (seguretat)

1. Ompliu els buits de les paraules següents amb r o rr:

auto__etrat	ca__abiner	xa__ampió
en__abiar-se	ca__era	a__bre
contra__estar	extra__adi	e__adigar

2. Ompliu els buits de les paraules següents amb r/rr quan calgui:

arrossa__	maro__	romp__e	córre__
ap__endre	conèixe__	cafeta__	estreto__
brasile__	alè__	plo__	Con__ad
co__eferent	vice__ector	pre__ogativa	co__esponsal
po__uga	mata-__ates	tele__adar	co__elacionar

Apòstrof

L'apòstrof assenyala l'elisió de les vocals en els articles determinats *el, la*, la preposició *de* i determinats pronoms febles en entrar en contacte amb un so vocàlic: *l'amiga, l'estudiant, l'hora, l'asimetria, l'ONU, l'11, l'striptease, l'IVA, l'N-II...*

No s'apostrofa:

- l'article *la* davant de *i, u, hi, hu* àtones: *la universitat, la humanitat, la historia, la UAB*
- els articles *el* i *la* davant de *i* no vocàlica: *el iogurt, la hiena*
- davant de la *h* aspirada: *el hip-hop, el hall de l'hotel, un actor de Hollywood*, però, en canvi: *l'handbol, l'hàmbster, l'hoquei* (perquè la *h* és muda)
- l'article davant dels noms de lletra o símbols: *la ema, el O (l'oxigen)*

1. Apostrofeu quan convingui:

- ___ iogurt natural és bo per refer la flora intestinal.
- ___ 11 de setembre és la diada nacional.
- ___ essa sonora i ___ essa sorda.
- És ___ una de la tarda.
- ___ imperfecció de la burocràcia.
- ___ Índia és un país asiàtic.
- Era ___ hippy del poble.
- ___ UNESCO i ___ ONU.

2. Poseu l'article adequat davant dels mots que teniu a continuació:

___ anells	___ pebre	___ 11a	___ postres	___ ONCE
___ síncope	___ a	___ UAB	___ host	___ hoquei
___ illa	___ herpes	___ ungla	___ pendent	___ anormalitat

3. Completeu amb un article, si cal, els topònims següents:

___ Osona	___ Hospitalet	___ Llobregat	___ Alguer	___ Salines
___ Tordera	___ Igualada	___ Caire	___ Noguera	___ Havana
___ Castellar	___ Hug			

4. Ompliu els espais buits amb el, la, l', de o d':

Hi anirem ___1 de maig.

Un partit ___hoquei.

Els preocupa ___amoralitat.

Han tancat ___snack.

Són tres quarts ___11.

No sap dir ___ela.

Ja s'ha acabat ___iogurt.

Vindran a ___una en punt.

Una ampolla ___iode.

Ha telefonat ___iaia.

El guionet

Derivats per prefixació:

Els prefixos catalans s'escriuen sense guionet: *exdirector, arximilionari, asimètric, coexistir, interdisciplinari, macroconcert, precristià, sobreprotector, ultraconservador, viceministre...*

S'escriuen, però, amb guionet els casos següents:

- Quan un prefix s'adjunta a una expressió lexicalitzada formada per un nom i els seus complements, és a dir, és una expressió formada per dos o més elements o bé un mot que ja porta guionet (*conseller en cap, director general, nord-americà*) s'escriu el guionet entre el prefix i la forma composta. Per exemple: *vice-primer ministre, sub-directora general, pro-dret a vaga...*

Hem de distingir entre aquests casos i les expressions formades per un prefix i un sintagma nominal no lexicalitzat, en els quals el prefix només complementa el nom, i no els seus complements. En aquestes expressions no s'ha d'escriure guionet i el prefix s'escriu aglutinat al primer element. Per exemple: *excompanya de pis, exprofessora de física, subdirector de l'oficina...*

- Quan el prefix precedeix símbols, majúscules, cursives o cometes: *anti-OTAN, ex-Iugoslàvia, ex-"hippy", Globulina anti-D...*

- Pel que fa a l'adverbi no usat com a prefix, seguit d'un substantiu o adjectiu que correspon a conceptes fixats i propis d'especialitat s'escriu amb guionet: *no-bel·ligerància, no-ficció, no-alienament, no-res, països no-violents, països no-alineats, no-violència...*

Ara bé, generalment, el mot *no*, quan precedeix un nom o un adjectiu, funciona com a adverbi. Les expressions resultants simplement denoten la negació del nom o adjectiu que ve al darrere. En conseqüència, aquests casos s'escriuen sense guionet: *la no confessionalitat de l'Estat, la no obligatorietat de la vacunació, els no fumadors, un pres no violent (que no és conflictiu), una organització no governamental...*

1. A partir de l'explicació anterior, feu les paraules derivades per prefixació següents:

arxi+milionari _____

ex+marit _____

no bèl·lic _____

sots + director _____

la + no + obligatorietat _____

els + no + fumadors _____

no + confessionalitat _____

ex+ ministre _____

no + alineament _____

pre + inscripció _____

a + moral _____

els + no + violents _____

ex + president _____

art + no + figuratiu _____

Compostos a la manera culta:

Els compostos a la manera culta són aquells, el primer element dels quals presenta una forma prefixada acabada en *o* i de vegades en *i* (*hispano-*, *afro-*, *socio-*, *labio-*, *denti-...*). Aquests compostos s'escriuen sense guionet.

2. A partir de l'explicació anterior, feu els compostos a la manera culta següents:

audio + visual _____

físico + químic _____

político + social _____

pisci + cultura _____

greco + llatí _____

indo + xinès _____

serbo + croat _____

denti + labial _____

Compostos, en general:

Hi ha molts tipus de compostos en català, segons els elements que els formen. En general, s'escriuran junts, sense guionet, menys en els casos en què es produeixi una de les circumstàncies següents, i aleshores aniran amb guió:

1. Quan el primer element del compost acabi en vocal i el segon element comenci per *r-*, *s-*, *x-*: *para-sol*, *guarda-roba*, *escura-xemeneies*...
2. Quan la soldadura dels dos elements pugui dificultar-ne la lectura adequada: *Vall-llobrega* (sense guionet seria *Vallllobrega*)...
3. Quan el primer element sigui un mot que dugui accent gràfic: *mà-llarg*
4. Quan es tracta de numerals compostos: *vint-i-quatre*, *trenta-set*, *dues-centes*, *vuit-centè*...
5. Quan hi figura el nom d'un punt cardinal: *nord-est*, *sud-africà*, *nord-americà*...
6. Compostos repetitius i expressius: *bum-bum*, *nyigo-nyigo*, *non-non*, *bitllo-bitllo*...
7. Altres: *abans-d'ahir*, *adeu-siau*, *qui-sap-lo*...

3. A partir de l'explicació anterior, feu els compostos catalans següents:

barba + roig _____
mà + llarg _____
penya + segat _____
guarda + roba _____
figa + flor _____
sord + mut _____
col + i + flor _____
all + i + oli _____
cinquanta + un _____
sud + americà _____
ziga + zaga _____

bec + tort _____
pèl + llarg _____
pit + roig _____
poca + vergonya _____
gira + sol _____
set + ciències _____
vetes + i + fils _____
quatre + cents _____
sud + oest _____
nord + est _____
adeu + siau _____

Repàs d'ortografia

1. Ompliu, si cal, els buits del text següent amb les grafies que hi falten i accentueu-lo:

Despres del fracàs, vaig començar a pensar si no soc malastru__ amb les dones. Era una belle__a de cap a peus, amb unes cames tan__ ben tornejades que fins i tot els genolls er__n perfectes. Em va __nlluernar com un llampe__ i crec, modestament, que jo també li feia pe__a. Els primers te__teigs havien estat molt prometedors, sabem que l'atracció era mútua i tacitament havíem acordat que ahir a la nit ens havíem de lliurar un a l'altr__, pro__ablement ja per a tota la vida. Perquè jo vull casar-me. El matrimoni és, sens dubte, l'estat més perfect__ a que pot aspirar una persona. Hi ha res més catàrtic que la beatitu__ de la vida conjugal? Cone__ algu una aneste__ia més efica__ per afrontar les bat__egades de l'existència que un matrimoni durad__r i a__o__egat? Malgrat la solide__a de la meua vocació mari__al, i contra la meua voluntat__, no he pogut deixar la solteria. He festejat tantes vegades que ja n'he perdut el co__te, però quan tinc la mel a la boca, s__rgeix algun impediment i tot se'n va en orris. El primer amor no s'oblida mai. Era una noia alta, es__elta, amb unes poderoses dents de pala que llavors em semblaven un joc d'escacs de vori. Estudiava med__cina i no em dedicava gaire temps, però ho suplia amb una alegria i extr__versió que em feien caure la ba__a. Des de la perspectiva actual, la veig viva com una quarteta i desmany__tada com un decasi__ab ortopèdic per un excés de sinalefes.

Fragment de Llibreta de vacances, de Ramon Solsona (text adaptat)

2. Escriviu les grafies que falten en els espais buits del text següent:

Per una raó o altr__, no em podia treure__ la carave_a del cap, una no_a prou gran per omplir-me'l tot. No ce__ava de donar-hi voltes i l'endemà diumenge, a mi__ matí i sense tenir una clara con__iència dels meus actes, vaig tro__ar-me passejant pel port. Feia temps que no hi ana_a i en aquells moments em va semblar una inhibició inexplicable, perquè cada cop que visito el port n'obtin__ grans satisfaccions. Però fou una reflexió momentàn_a, perquè em duia allà una dèria ben concreta, allunyada del simple go__ d'estirar les cames. Di__imulant una mica em vaig anar acostant al moll on hi ha la carave_a. Tot anant-hi, vaig mirar de reüll el monument a Colom, amb l'estàtua de l'almirall i el seu dit estirat, a__enyalant autoritàriament una direcció discutible.

La còpia de la Santa Maria sempre m'ha fet una _erta pena. Fa anys vaig escriure que aquest estat d'esp_rit es deu, potser, al fet que m'e_oca les falles valencianes i m'entra la por indefinible que qualsevol dia un arrau_at tindrà la fascinació de calar-hi foc.

La Santa Maria era molt visitada, sobretot per japone_os que la retratav_n sense deixar cap r_có per verd. Un d'ells amb un equip de profe_ional, enfocava de molt a prop un detall del castellet de popa que a mi em semblava desproveït d'interès turístic. Això em va alertar.

Fragment de l'obra narrativa de Pere Calders

3. Escriu les grafies que falten en els espais buits del text següent:

I___ediatament anà a l'hospital, corrent a trav___s de corredors gri___os, aturant-se a preguntar i seguint fins que no va tro___ar-se en la sala d'espera, on hi ha___ia una estreta finestra hori___ontal. Va veur___ co___os en lliteres, però cap que s'a___emblés a Clara. El jove pastor no féu més preguntes. Li esta___a agraït pel seu tacte i també per la informació que obtingué de les i___fermeres. Quan ja va p___der parlar, va saber, mitjan___ant el seu amic, que no el v___lia veure més. Després d'un dia de t___rmentar-se en el lu___e de l'hotel, anu___à el seu viatge a Europa. El clergue el va acompanyar a l'estació. Començava a quedar-se cal___, havia decidit no portar barret, i anava estirant-se els flo___s de ca___ells que ja desapare___ien.

Fragment d'Un robatori, de Saul Bellow

4. Poseu els accents i les dièresis que falten en el text següent:

Primer es va saber al·lo de Cadaques. Divendres passat, als bars de la platja Gran, la gent prenia el sol d'hivern, llegint o xerrant. Però de cop i volta va irrompre a la sorra un escamot de soldats. Anaven armats i vestits de combat. Alguns cronistes parlen "d'actitud desafiadora amb els veïns". En qualsevol cas, l'aparició va provocar el nerviosisme dels presents, que els van increpar.

En conèixer els fets, els veïns de Vallvidrera han dit que fa un mes i mig els va passar una cosa semblant.

Tant la delegació del Govern com la Capitania General han informat que són desplegaments habituals. L'exèrcit sempre ha fet les maniobres que li ha semblat, sense cap problema. La novetat és que ara, quan envaeixen zones urbanes, la gent protesta.

Per què? Abans no passava. Abans eren amos i senyors de les places i les muntanyes, dels carrers i les platges (...) Eren els senyors de la guerra, endurits – ni que fos teòricament – per mil batalles i, carai, davant de països així, al ciutadà del carrer li tremolen les cames. El que és inaudible és que ara la gent els perdi el respecte i els escridassi. Trist destí el d'aquests homes, els últims temps. Han vist com es qüestionaven tradicions entranyables com les novatades o l'abús de poder. Eficiència, justícia i transparència: aquestes són les noves consignes. A poc a poc s'ensorra el món que Ivà va descriure amb la meua mestra.

Fragment de Tot és mentida, de Quim Monzó

5. Completeu les frases següents amb les grafies que hi falten:

1. Van portar el do___ier de pre___sa de l'a___o___iació a la i___pre___ta.
2. Dins del cov___ de la roba bruta, que era de càn___m, hi havia un pijama de s___tí m___r___vellós.
3. Li va dir que s'ho m___ntés com p___gués però que no v___lia que ningú s'a___orrís a la festa.
4. Després de menjar-se els emb___tits i les b___tifarres que havia robat, el gos va estar aj___gut al prat tota la tarda.

5. Quan va arri___ar de tre___allar va dir que no es tro___a___a bé i se'n va anar al llit directament.
6. Aquell càsti___ i ___erescut feia fàsti___.
7. He tingut la impre___ió que l'actor estava improvi___ant.
8. Han de so___ucionar els problemes de la insta___ació elèctrica del poliesportiu però ja els han dit que això ens pot costar mi___ions.
9. El director del museu de zoologia ha decidit fer una exposi___ió dedicada als a___fibis.
10. La po___ució es deu en gran me___ura als ga___os que provenen de la combustió industrial.

6. Completeu les frases següents amb les grafies que hi faltin:

1. Van trobar empre___tes digitals al màne___ de l'escumadora.
2. Van atemptar contra el s___rgent perquè es deia que ell havia estat l'assassí de l'___mbaixador.
3. S___rtiu a passejar quan v___lgueu, i feu el que us vingui de gust, però no vull que us av___rriu.
4. A l'ass___mblea els van advertir que algú estava tr___ient sense autorització els diners del compte corrent.
5. El camió va ___olcar perquè es va re___entar una roda, i el carrer es va omplir de llaunes de préssec en almí___ar.
6. L'únic lloc on l'oncle arri___a d'hora és als partits de primera divi___ió.
7. Amb aquella festa volien co___emorar, o ce___ebrar, el desè aniversari de la construcció i inauguració del teatre. Pensaven interpretar la setena si___fonia de l'autor vienès.
8. Els permi___os de residència es tramitaran a Bru___el·les.
9. Abans de revisar la insta___ació, es va a___eure per descansar un moment.